

1

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Starea de spirit din provinciile unite cu țara din primii ani postbelici reflectată în rapoarte ale siguranței

Conf. univ. Dr. Gavriil PREDA

Obiectivul fundamental care a stat în fața societății românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX era realizarea unirii tuturor românilor într-o singură construcție statală. Marea Unire din anul 1918, rezultatul firesc al celor trei acte plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, a creat un nou cadru de dezvoltare societății românești.

Întregirea națională din 1918 nu poate fi înțeleasă în totalitatea semnificațiilor și consecințelor sale fără a evalua atât importanța participării României la conflictul mondial început în anul 1914 sub raport militar, diplomatic și politic, cât și acțiunile desfășurate pentru îndeplinirea idealurilor naționale în contextul general internațional.

Sfârșitul primului război mondial a marcat începutul unei noi structuri de putere în cadrul sistemului internațional. În acest context se poate afirma că prin trasarea și consfințirea frontierelor dintre state în conformitate cu drepturile istorice și hărțile etnice s-a încheiat și secolul naționalităților. România Mare a devenit o realitate confirmată de tratatele internaționale și recunoscută de întreaga lume democratică. Granițele unui stat trebuie să fie, în mod firesc, geografice și istorice. Geografice, pentru că se întemeiază pe factorii naturali ai pământului, linii firesc despărțitoare precum cursurile mari de apă, țărmul mării, munții foarte înalți și nesfârșitele regiuni de mlaștini, iar istorice, pentru că din ele își trag originea conștientă și stăruitoare grupurile omenești organizate politic care își largesc spațiul necesar vieții individuale și colective¹. Statul național român creat în anul 1918 avea un caracter unitar sub raport geografic și etnic. Unitatea de geneză, varietatea deosebită a peisajului geografic, proporționalitatea marilor unități de relief (câmpie, deal, munte), în care fiecare ocupă cam o treime din teritoriu, armonia în distribuția reliefului, de la centru, din uriașa cetate a Transilvaniei apărată de culmile Carpaților, prin prelungirea dealurilor către șesurile din margini conferă pământului românesc un caracter unitar și armonios. Simion Mehedinți afirma cu bună dreptate că "în clădirea simetrică a pământului românesc s-a născut, între Tisa, Dunăre, Mare și Nistru, un popor și un stat deosebit [...] tot așa de unitar" precum pământul pe care s-a plămădit ca neam și țară, acesta fiind "neamul românesc"².

Statul român întregit după Marea Unirea din anul 1918 avea un caracter național unitar și prin structura populației. Națiunea română reprezenta majoritatea absolută, atât la nivel național, cât și la nivelul fiecărei provincii, în raport cu celelalte minorități. Conform datelor rezultate din recensământul făcut în anul 1930, românii reprezentau 71,9%, ungurii 7,9%, germanii 4,1%, evreii 4,0%, rutenii și

¹ N Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 380, apud Ion Agrigoroaiei, *România interbelică*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2001, p. 43

² Simion Mehedinți, *România*, București, 1923, p. 54

ucrainienii 3,2%, rușii 2,3%, bulgarii 2,0%, țiganii 1,5%, turcii 0,6%, găgăuzii 0,3%, cehii și slovacii 0,3%, sârbii 0,3%, polonezii 0,3% ș.a.³

Momentele unirii din anul 1918 nu au rezolvat *ipso facto* problemele unificării, mai ales cele privind funcționarea optimă a noii construcții statale întregite. Mai întâi România Mare a avut de refăcut, de reconstruit și apoi de dezvoltat și consolidat.⁴ Procesul de integrare, unul extrem de complex, a vizat, alături de dimensiunea economică, și pe cele de natură legislativă, juridică, administrativă, politică, socială, culturală, educațională, etnică etc. Provinciile care au revenit la patria-mamă aveau forme administrative și de legiuire diferite, elemente specifice în planul vieții materiale și spirituale, inclusiv în cel al mentalităților. Particularitățile au generat dificultăți de integrare de ordin cantitativ, dar și de ordin calitativ. Procesul de refacere economică a fost dificil din cauza uriașului de efort de război făcut în anii 1916-1919, exploatării economice a teritoriului ocupat făcute de trupele dușmane, pierderii tezaurului etc.

Vremurile erau tulburi, iar în această parte de Europă pacea și reconstrucția s-au realizat mult mai încet și mai greu decât în vestul continentului. După înfrângerea armatei bolșevice ungare din vara anului 1919 și ocuparea Budapestei, Armata Română a rămas în capitala ungară până în anul 1920, pentru a preveni declanșarea unui revoluții bolșevice în centrul continentului. Totodată, trupele române au avut numeroase ciocniri cu forțele rusești și ucrainiene pentru apărarea frontierelor din Bucovina și Basarabia. O dată cu zdrobirea intervenției militare sovietice de la Tatar Bunar, din sudul Basarabiei, din anul 1924, se poate aprecia că au încetat acțiunile militare agresive împotriva României întregite.

Războiul și prefacerile care i-au urmat au lăsat urme adânci în societatea românească. Lipsurile generate de război, marile reforme economice și politice începute de guvernele de la București în primii ani postbelici, schimbările demografice rezultate în urma trasării noilor frontiere ale României Mari, evenimentele politice și militare legate de războiul cu Ungaria, cele de pe linia Nistrului sau din sudul Dobrogei și alte aspecte semnificative referitoare la procesul de refacere a vieții social-politice din România dau măsura dificultăților și complexității procesului de integrare și consolidare desfășurat în România în primul deceniu din perioada interbelică. Deși fiecare provincie avea particularitățile sale, problemele erau asemănătoare din punct de vedere economic, social, al siguranței cetățeanului sau cel referitor la atitudinea minorităților față de statul român național unitar. Românzarea administrației provinciilor unite cu patria mamă impunea efectuarea unei cât mai urgente translații a puterii de decizie și execuție de la structurile de putere politică și militară născute în timpul transformărilor revoluționare dela sfârșitul anului 1918 în structuri subordonate necondiționat intereselor statului unitar român, cu o organizare și mod de acțiune uniform stabilit⁵.

Un raport al Serviciului special de Siguranță Arad de la sfârșitul anului 1919 evidențiază principalele probleme cu care se confruntau autoritățile românești instalate de către Consiliul Dirigent în Transilvania începând cu decembrie 1918. „Străinii au tăbărât pe plaiurile noastre, fie din cauza alimentelor, ce se găsesc aici din abundență [...], fie ca propagandiști ai guvernului ungar”⁶. În plin conflict cu armatele ungare, acești „străini” executau misiuni de spionaj în spatele armatei române și lansau știri false și tendențioase cu scopul de a produce anarhie în rândurile populației. Administrația funcționa „greoi” pentru că noii funcționari erau „fără practică”, iar funcționarii vechiului regim erau agenții guvernului ungar fiind pregătiți „cu trup cu suflet pentru o administrație ungurească și nici decum pentru cea românească”. Faptul că funcționarii neglijau sarcinile de serviciu producea „nemulțumiri în rândurile populației, iar acestea nemulțumiri servesc ca armă în mâna agenților provocatori”⁷. Justiția funcționa „șchipătând” din cauza lipsei de judecători, apreciindu-se că „încă totul merge pe ungurește”. Doar 2-3 judecători erau români. Referitor la problema minorităților raportul preciza că dintre șvabi, slovaci și unguri, ultimii formau „elementul cel mai refractar”, fiind suspecți de

³ *Enciclopedia României*, vol I, București, 1930, p. 133-134 (Sabin Manuilă, Mitu Georgescu, *Populația României*)

⁴ Ion Agrigoroaiei, *România interbelică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001, p. 54

⁵ Emil Arbore, Eugeniu Criste, *Ordine și siguranță publică aradeană (1919-1929). Structuri instituționale și personal*, Editura Concordia, Arad, 2011, p. 29 și urm.

⁶ Arhiva Națională Istorică Centrală, Fond Direcția Generală a Poliției, dosar 7/1919, f. 1-2

⁷ Idem, f. 5

iredentism. Organizați în diverse societăți, puternic sprijinite din Ungaria, ungurii acționau pentru „refacerea Ungariei de înainte de război”⁸. Problemele sociale se prezentau sub „cele mai variate aspecte. Toate chestiunile care agită clasele muncitoare, țărani și lucrători din fabrici cer soluțiuni”. [...] Deși doctrina „socialistă este internaționalistă”, muncitorii fabricilor din Arad o foloseau „în sensul iredentismului maghiar”⁹. Se remarcă faptul „că o parte din muncitorii români mai au destul simț patriotic, pentru a nu fi duși în eroare de manevre periculoase.” Amânările din procesul de reformă agrară erau percepute de țărani ca fiind o dovadă de „rea voință”, dar „orice întârziere poate fi fatală ordinei de stat”¹⁰.

3

Situația politică din Bucovina prezenta la câțiva ani după unirea cu vechiul regat încă multe aspecte periculoase pentru stabilitatea internă a statului român. Viața politică din Bucovina era dominată de două mari curente; unul al minorităților preocupate de conservarea identității și culturii specifice și, evident ostil încercărilor autorităților române „de a stabili o unitate sufletească între toți cetățenii țării” și cel de al doilea era o reflecție în spațiul bucovinean a „noilor tendințe politice ce se observă în politica generală internă a țării”, avându-se în vedere „mișcările antisemite, fascistă, funcționarilor, socialistă, bolșevică, adventistă, țărănistă etc.”¹¹ Mișcarea iredentistă din cadrul minorității germane se desfășura „în ascuns”, pentru că membrii acestei comunități „caută a trece în fața autorităților drept buni cetățeni” ai statului român. „Dacă populație evreiască din Bucovina până acum nu e bolșevizată complet, căci este foarte adoptabilă acestor idei, aceasta se datorește în mare parte cuminenței conducătorilor partidului social-democrat, care caută prin toate mijloacele a înăbuși ori-și-ce tendințe spre stânga s’ar ivi în sânul populației evreiești”, se aprecia într-un document întocmit de Inspectoratul de Siguranță din Bucovina¹². Mișcarea polonă nu avea nici o importanță politică având în vedere relațiile amicale dintre România și Polonia. Mișcarea rutenă era cea mai importantă din punct de vedere intern pentru Bucovina, întrucât această minoritate forma aproape o treime din populația provinciei. Deși erau divizați în fracțiuni politice cu orientări diverse, de la adepții lui Petliura la comuniști, „toți au ca bază formarea unui stat ucrainean, cu alipirea părții de nord a Bucovinei”. Curentele centrifuge ale rutenilor din Bucovina erau puternic sprijinite de centralele emigrației rutene din Viena și Praga, care „le ațâță contra ordinii de stat”. Intelectualii rutenii „blamează fățiș față de conașionalii lor (în mare parte analfabeți) autoritatea românească” susținând că „dominațiunea” statului român „e temporară, și că totul depinde de rezolvarea crizei politice din Rusia, când se speră că timpuri mai bune vor veni și pentru ei”¹³. Administrația nu satisfăcea nevoile cetățenilor cu eficiența avută înaintea războiului și „toate neajunsurile se dau pe seama administrației românești, deși în Bucovina sunt menținuți aproape toți funcționarii foști sub vechiul regim”¹⁴. O situație aparte în cadrul Bucovinei se înregistra în orașul Cernăuți, a cărui populație se dublase în comparație cu anul 1914. Creșterea demografică se datora imigrării unui număr foarte mare de evrei și ruteni din Ucraina și Polonia. Aceștia erau adepții „refacerii imperialismului german”, precum și ai comunismului¹⁵. Din cercetările făcute de organele de siguranță românești din Bucovina privind aderența la mișcarea de extremă stângă se consemna că „din punct de vedere al comunismului nu s-a găsit decât 0,1% oameni de altă rasă- restul, sau mai bine zis totalitatea sunt numai evrei”¹⁶. Minoritarii ruteni, evrei și ucrainieni se uneau și făceau front comun împotriva a tot ceea ce era românesc, pentru că își pierduseră toate privilegiile deținute în timpul monarhiei austro-ungare. Presa locală condusă de minoritari supralicita toate disfuncționalitățile din viața socială și politică și nu pierdea nici o „ocazie de a striga: Aceasta este gospodăria românească”¹⁷.

⁸ Idem, f. 6

⁹ Idem, f. 7

¹⁰ Idem, f. 8

¹¹ Idem, f. 24

¹² Idem, f. 35

¹³ Idem, f. 25-26

¹⁴ Idem, f. 64-65

¹⁵ Idem, f. 34

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Idem, f. 36

Un recensământ făcut în Basarabia în anul 1920 a evidențiat o serie de particularități ale acestei provincii, efecte ale puternicului proces de rusificare desfășurat în perioada stăpânirii țariste. „Starea de spirit a populației a fost pașnică”, dar operațiunile de recensare au evidențiat o realitate social-politică desosebit de complexă, se aprecia în raportul încheiat la finalizarea recensământului. Drept urmare era necesar ca procesul de introducere a legislației românești trebuia să fie realizat „cât mai curând” pentru că: „primarii, într-un număr considerabil nu știu carte”; o parte din notari „știu prea puțin românește”; evidența actelor civile se afla încă „la preoți și rabini, conform legislației rusești, încă în vigoare”, iar aceștia „au arătat o completă rea voință, pe alocuri rea credință și fraudă”¹⁸. Un raport al Serviciului Special de Siguranță Bălți elaborat câțiva ani mai târziu arăta care erau condițiile social-politice din Basarabia care puteau constitui o primejdie pentru liniștea și siguranța țării¹⁹. Analiza comportamentului, mentalităților și stării de spirit a populației din Basarabia arăta că „în cazul când armatele bolșevice organizate sau neorganizate ar reuși să sfărme rezistența trupelor noastre de pază a frontierei, atunci nu putem compta pe o atitudine binevoitoare a populației băștinașe în favoarea cauzei românești”²⁰. Concluzia avea în vedere acțiunile dăunătoare „românismului și intereselor statului român” desfășurate în paralel de către „mișcarea comunistă teroristă” și „așa zisă iridentă rusă” [...] în toate clasele sociale, urbane, rurale, culte și de jos ale populației băștinașe basarabene”. Toate minoritățile, atât din clasele de jos, cât și „clasa avută băștinașă au credința nestrămutată că Rusia va izbuti să cucerească Basarabia într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat” și ca urmare erau „potrivnici tuturor străduințelor noastre pe tărâm politic, economic, dar mai ales cultural de a trezi, răspândi și nutri conștiința și ființa românismului în Basarabia”²¹. Ca urmare minoritatea rusă rămânea „liniștită, păstrând însă în mod vădit nestrămutată credința și dragostea pentru tot ce este rusesc”, iar prezența românească în Basarabie „socotind-o ca ceva vremelnic”²².

Situația social-politică din județele Caliacra și Durostor era dominată de numărul mare de minoritari în raport cu populația românească, dar și de comportamentul acestora față de instituțiile statului român. În Cadrilater, alături de români, trăiau bulgari, turci, greci, evrei și alte minorități. Populația bulgară era cea mai numeroasă și avea o bună stare materială, datorită muncii și spiritului de economie. „Educația specific națională pe care a primit-o în timpul dominației bulgare” a dus la menținerea „trează a conștiinței naționale bulgare”²³. Persoanele politice bulgare nu desfășurau nici „o activitate politică folositoare țării”. Masa populației bulgare era un „teren propice pentru propaganda comunisto-revoluționară”, fiind încredințați că „o mișcare socială cu acest caracter va reda Cadrilaterul Bulgariei”. În mișcarea comunistă erau înregimentați un număr mare de bulgari, ca aderenți, însă aveau o „activitate foarte redusă”. Mișcarea comunistă din cadrul populației bulgare primea un puternic sprijin din Bulgaria și Rusia, care aveau „tot interesul să mențină aci (în Cadrilater, n.n.) o stare continuă de agitațiuni și nesiguranță”. Asupra atitudinii minorității bulgare se aprecia că era „ostilă țării și în nici o situație nu se putea compta pe ea”. Mai mult era singura minoritate care organizase diferite „bande cu caracter național, care au terorizat și terorizează încă populația”²⁴.

Minoritatea turcă, numeroasă, era lipsită de inițiativă, dar conta „numai ca număr contra elementului bulgar”. Populația turcă era foarte apropiată de populația română și ostilă populației bulgare, a cărei stare de spirit „prezintă un pericol permanent”. În cadrul minorității turce nu se desfășura nici un fel de propagandă naționalistă care să contravină intereselor statului român. Românii erau în număr foarte mic și, de regulă, dețineau aproape toate funcțiile administrative²⁵.

Primii ani postbelici din perioada interbelică au însemnat un uriaș efort de organizare administrativă, juridică, economică, socială și politică desfășurat de autoritățile și instituțiile statului

¹⁸ Arhivele Militare Române, fond Marele Stat Major, Serviciul recrutări, dosar 570/1921, f. 61-63

¹⁹ *Darea de seamă informativă* a Serviciului Special de Siguranță Bălți din 18 iulie 1925 (Arhiva Națională Istorică Centrală, Fond Direcția Generală a Poliției, dosar 7/1919, f. 54-60)

²⁰ Idem, f. 54

²¹ Idem, f. 55

²² Idem, f. 59

²³ Idem, f. 43

²⁴ Idem, f. 43-44

²⁵ Ibidem

român pentru a asigura, în timp cât mai scurt, revenirea la normalitate a societății românești. Firește că evoluția societății românești în primii ani postbelici, proces dificil și complex, a cunoscut rezultate inegale, în unele direcții a avut rezultate remarcabile, în altele progresul a fost mai lent. Legile prin care s-au stabilit normelor sale de organizare, au consacrat în România un regim democratic, care a acordat noi drepturi și libertăți cetățenești, inclusiv pentru minoritățile naționale. Rapoartele și dările de seamă informative elaborate de organele abilitate ale statului român au asigurat o cunoaștere obiectivă și oportună a stării de spirit din societate și au permis factorilor de decizie politică și economică să aleagă soluțiile adecvate. Redăm în anexă un astfel de document, el fiind ilustrativ în ceea ce privește capacitatea de a sintetiza în mod obiectiv realitatea socială, în pofida diversității de manifestare a acesteia.

Anexa 1

România
Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale Subinspectoratul General de Siguranță din Transilvania

Serviciul secretariatului
No 1796 – 5.III.1920

Arhiva Secretariatului
Jurnal No. 564
1920, luna Martie, ziua 24

Către Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale București

Căutând a afla spiritul de care e stăpânită țărâניה noastră, în vremurile acestea, în legătură cu tot felul de agitații și propagande, puse la cale și făcute sistematic de dușmanii noștri și în primul rând pe chestia reformei agrare și a altor reforme, care au fost exploatare de mulți dintre aleșii neamului în mod greșit și dezastruos, cu teme electorale – neputând până în prezent a îndeplini nici o promisiune în felul ușurinței cu care a aruncat-o în grămada de dorințe și de pretensiuni a populației ahtiate – grație numai preoțimii și învățătorilor, care și acum ca și în trecut stau neclintii la postul lor, la datorie, ținând vie conștiința, datorințele și drepturile țărânimii. Situația e următoarea :

1. În Județul Brașov, fiind o populație care, în vremurile normale, avea o situație materială foarte bună, învățați să trăiască bine, acum în urma faptului că a fost județ din granița țării și în urma războiului s-au distrus averi întregi, sate întregi, care nu s-au putut pune la loc, repara, e fatal ca să existe nemulțumire și să crească pe zi ce merge în proporția nevoilor și lipsurilor care se ivesc. Las că nimeni nu se îngrijește de nevoile țărănilor, nimeni nu știe – așa face impresia – că la sate lipsește petrol, sare, zahăr, populațiunea este lăsată pradă speculațiunii diferiților străini, așa că „blestemata de administrație” – cum zic ei – e cauza la toate.

Pe chestia agrară, lumea nu este așa de agitată, având fiecare pământ, și afară de aceasta neexistând moșii mari în acest județ.

Fapt e că pe cât sunt de mulțumiți de înfăptuirea idealului național, pe atât de multă ură poartă pe cei care le-au făcut promisiuni peste promisiuni, dar până în prezent nu le-au dat nimic ce contribuie mult la starea sufletească a poporului și frecările cu sașii și ungurii, care și acum tratează cu dispreț populația românească.

2. În Județul Făgăraș, cu populație curat românească, populația, mai cu seamă cea de la munte, e lipsită completamente de alimente și alte articole de primă necesitate, ici-colea arată simptome de nemulțumire, dar fără a produce îngrijorare.

Pe chestia reformei agrare, spiritele sunt agitate în comunele unde sunt domeniile statului, a căror împărțire o cer țărănii cât se poate de iute, și în mod gratuit.

3. În Județul Sibiu, populația destul de liniștită îndură aceleași lipsuri, de articole de primă necesitate, mai cu seamă populația de la munte, ca și în alte ținuturi. Față de reforma agrară, nu se agită, nefiind chiar așa lipsiți de pământ, ca în alte ținuturi.

Se observă aceleași frecări între populația română și săsească, care se observă în toate județele unde populația românească e amestecată cu cea săsească. Mai cu seamă unde funcționarii administrației sunt sași, nemulțumirea românilor este cu evidență față de șicanele sașilor.

4. În Județul Târnava Mare, cu o populație mixtă (români, sași, unguri, armeni), țărâניה e liniștită. Nemulțumiri sunt mai ales între populația românească și ungurească, care din cauza sărăciei suferă de lipsa de alimente. Apoi unele nereguli de la conducere, despre care se vorbește, și frecările continue cu sași face ca de multe ori românii să spună, „pentru ce sub unguri mergeau lucrurile mai bine?”

Sașii sunt foarte nemulțumiți, din cauza reformei agrare, neputându-se împăca cu ideea că pământul lor să fie dat „valahilor”, și astfel să se mângâie cu speranța că pacea aceasta nu va fi admisibilă, și astfel nici România Mare nu se va înfăptui.

5. În Județul Târnava Mică, cu o populație mixtă (români, unguri, sași), afară de nemulțumiri cauzate de articole de primă necesitate, tendințe pentru mișcări mai mari nu sunt. Între populația ungurească, nemulțumiri ascunse față de situația lor de a ajunge cetățeni ai României, sașii nu se pot împăca cu reforma agrară.

6. În Județul Mureș – Turda, cu populație amestecată, români, sași, unguri. În general, nemulțumiți din cauza alimentației. Populația a ajuns la convingerea că conducătorii nu sunt în stare să alimenteze județul. Populația ungurească este foarte șovinistă în acest județ. Preoții, învățătorii, ca și toți intelectualii unguri, țin trează conștiința națională a conaționalilor lor, ținându-le încă speranța în viitorul unei Ungarii mari cum a fost, astfel ca prin aceasta îi face tot mai rezistenți față de tot ce e românesc.

7. În Județul Ciuc, Odorhei, Treiscaune, cu o populație exclusiv ungurească, nici acum nu se pot împăca cu dominația românească. Funcționarii unguri, care au fost și sub stăpânirea ungurească, dintre care o parte sunt în slujba statului român, prin rezistența pasivă și disprețul care îl arată pentru tot ce e românesc dau exemplu poporului cum să se poarte și ei față de stăpânirea românească.

Reforma agrară nu-i interesează, fiind convinși că ei nu vor căpăta pământ, fiind unguri. Toate lipsurile de care suferă le atribuie administrației românești, scoțându-i în evidență în felul acesta incapacitatea atât a administrației, cât și a întregii conduceri românești din Transilvania.

În general vorbind, fățiș, nu cutează a se manifesta astfel, în ascunsă însă lucră pe orice cale și cu orice mijloace la dărâmarea statului român, la caz că se va întâmpla să ne atace ungurii, ei vor fi cei dintâi care ne vor sări în capul nostru.

În Județul Bistrița-Năsăud, reforma agrară nu poate exista, nefiind moșii mari de expropriat. Este o stare însă de nemulțumire generală, mai cu seamă în contra autorităților românești, din cauza lipsei de alimente, care pentru moment nu există pericol să ia proporții mai mari.

Populația săsească din acest județ este bine situată, supusă în aparență, în realitate însă, ca ori și care sas, nu se bucură de stăpânirea românească.

În Județul Solnoc - Dobaca, fiind moșii mari ale grofilor unguri, spiritul țăranilor față de reforma agrară dă întrucâtva ceva de gândit, așteptând ca să intre cât mai degrabă în stăpânirea pământului care li s-a promis. Și de fapt această întârziere a împărțirii pământului dă anză la o neîncredere între țărani, întărindu-li-se convingerea că nu vor căpăta pământ. Ba cei mai mulți vorbesc că dacă la primăvară nu vor căpăta pământul promis îl vor lua cu forța, și această nemulțumire nu se observă în tot județul, ci numai în unele părți, așa de exemplu plasa Dejului, plasa Ciachi-Garbaului și plasa Besineului.

În general însă vorbind, situația nu este așa gravă dacă conducătorii noștri își vor înțelege misiunea și își vor îndeplini promisiunile. E drept și totodată e bine că în acest județ candidații de deputat n-au promis țăranilor pământ gratuit, așa că pe lângă cele multe altele nu se mai poate adăuga și asta.

În Județul Sălagiu, populația e compusă din români și unguri. Țărănimea în aparență e liniștită, în realitate însă este foarte agitată. Nu atât pentru reforma agrară pe care o așteaptă, și încă nu și-a pierdut nădejdea, ci mai mult din cauza neregulilor și a nedreptăților ce sunt în Județ. Alimentația e mizerabilă, în fruntea ei stă un ungur cu numele Dr. Csiky, care a fost arestat de armata română de mai multe ori pentru purtarea lui dușmănoasă românilor, însă în urma intervențiilor făcute de „domnii români” a fost pus în libertate. Astfel că azi acest domn împarte țăranilor români pentru semănături cel mai prost grâu, iar evreului Markovits, din Ileana, 4 vagoane și unui altuia Recsei 2 vagoane, grâu de primă calitate.

Apoi în comuna Aghireș, fiind în majoritate locuitori români, au cerut primar român, dar administratorul de plasă nu s-a învoit, ci a numit un ungur. În comuna Aghireș, țăranii au cerut înlocuirea secretarului comunal, care n-a voit să depună jurământul, însă fără nici un rezultat.

În Zalău, șef de poliție este un fost învățător, care a cântat în taraf de țigani și care numai de afaceri se ține. Fel și fel de versiuni circulă între populație, care de care mai alarmante, bineînțeles puse la cale de foștii funcționari unguri și ofițeri din armata Austro-Ungară, care s-au constituit într-o societate cu firmă antisemită, pentru a-și putea face mendrele mai bine și a executa ordinele de la Budapesta mai conștienți.

Față de toate acestea și față de grija mare ce o poartă administrația noastră românească pentru poporul de la țară e foarte explicabilă această nemulțumire.

În Județul Sătmar, cu populație amestecată unguri și români, nemulțumirea e foarte mare între țărani, făcându-li-se nedreptăți la împărțirea cerealelor. Afară de aceasta, elemente străine îi ațâță în continuu, că nu vor primi pământ și că reforma agrară e numai o amăgire pentru ei. Deși în multe comune e mare lipsă de alimente. Temere de răscoale țărănești nu e deocamdată.

În Județul Sighetul Marmației, cu o populație compusă din români, ruteni, evrei, țărănimea până în prezent e liniștită și suferă cu cea mai mare resemnare. Așteaptă reforma agrară în liniște și cu destulă încredere. În primăvară însă se pot manifesta nemulțumiri, dacă nu se vor începe lucrările pentru această reformă. Apoi lipsa de porumb și alte articole de primă necesitate e îngrozitoare, țăranii în unele părți au ajuns să mănânce coaja copacilor. Și tac. Zona între linia vamală și frontieră e periclitată de foamete, împiedicând oficiile vamale trecerea alimentelor peste linia vamală.

În Județul Bihor, cu populație amestecată, români și unguri, starea țăranilor e foarte deplorabilă. Sunt lipsiți completamente de mijloacele strict necesare traiului. În acest județ sunt proprietari care au sute și mii de jughere de pământ și sunt țărani care n-au nici să semene un strat de ceapă. Și cu toate acestea nu se aude vorbindu-se de o eventuală răscoală, zace în firea lui răbdarea și încă nu și-au pierdut speranța că se va împărți pământ. Dar trebuie să se știe că starea spiritelor țăranilor din acest sector e strâns legată de starea materială. Sunt, de fapt, ici-acolo elemente care ar fi gata în tot momentul la răscoală, mai ales fiind ațâțați de agenți străini, care orice neajuns al țăranilor îl pun în sarcina României Mari, dar aceste elemente sunt disparente și putem zice că țăranii sunt liniștiți și așteaptă cu răbdare vremuri mai bune.

În Județul Arad, populația e mixtă: români, majoritatea absolută, și unguri, mai puțini. Starea spiritelor e cam agitată în contra „domnilor”, care au în mână treburile conducerii. Fiecare se îngrijește de sine, iar de țăran nimenea. Pentru ca un țăran să-și poată procura articolele de primă necesitate, ca: zahăr, petrol, sare, trebuie să cheltuiască de 10 ori mai mult decât costă, și asta o aruncă în spatele administrației românești. Este o stare de nemulțumire generală, care, având în vedere conștiința

națională, mult mai dezvoltată ca în alte părți, și situația materială mai bună, nu sunt semne că ar putea degenera într-o răscoală.

Reforma agrară nu și-a început încă activitatea, dar în schimb s-au dat moșiile în arendă.

În Județul Timiș, populația, români, șvabi și sârbi. Țăranii – foarte bine situați materialicește, cu mai multă carte ca ori și unde, cu mult suflet românesc, sunt liniștiți. Singura nemulțumire e contra organelor de la conducere, care nu s-au gândit la integritatea banatului, și au făcut pungășii cu articolele de primă necesitate, trimițând prin contrabandă, în Serbia, ceea ce era destinat pentru populația din Județ.

În Județul Caraș-Severin, populația română și puțini șvabi, țăranii așteaptă în liniște împărțirea pământului. S-a întâmplat un caz în comuna Satul-mic, că o comisie de expropriere a fost amenințată. Lucrurile s-au liniștit, instigatorii au fost arestați. Nemulțumiri sunt mai ales din cauza lipsei articolelor de primă necesitate (zahăr, petrol, sare), cu care afirmă că conducătorii și administrația ar fi făcut împreună cu jidanii speculă. Ici, colea se face propagandă socialistă printre țăranii muncitori, care numai le tulbură liniștea și îi scoate din obârșia cinstită țărănească, părăsindu-și cu desăvârșire prin internaționalele astea toată frumusețea obiceiurilor și sufletului românesc, rupând cu trecutul istoric al frumoaselor tradiții, amestecându-se în borșurile internaționale.

În Județul Hunedoara, populația – curat românească. Țărănimea e foarte lipsită și săracă. Nemulțumiri sunt mai cu seamă din cauza lipsei de alimentație și a articolelor de primă necesitate. Tendințe de revolte nu s-au observat. Se așteaptă împărțirea pământului, cu răbdarea și liniștea obișnuită a țăranului român.

În timpul din urmă, deputatul Dunca, din Petroșani, scoate pe țăranul muncitor din cărdășia socialistilor internaționali și pune baze socialismului românesc, nemăslănd ca ungurii ascunși sub masca socialismului să-și facă mendrele lor, ducându-și planurile lor la îndeplinire, după cum le dă instrucții Horty, care e tot așa de socialist ca orișicare ungur din Transilvania.

În Județul Alba Inferioară, reforma agrară s-a făcut. Populația e liniștită, așa că deocamdată – cu toată lipsa multor articole de primă necesitate – nu se observă agitații care ar provoca răscoale țărănești. Înainte de a se începe reforma agrară, de fapt s-au semnalat mai multe cazuri de nemulțumiri. Moșii care locuiesc în partea nord-vestică a județului suferă îngrozitor de lipsa de alimente.

În Județul Turda – Arieș, moșii sunt lipsiți de alimente și de tot felul de articole de primă necesitate. Dar sentimentele naționale își imprimă vieții țărănești nota caracteristică, care face ca Moșul să sufere cu resemnare orice lipsuri și să reziste uneltirilor tendențioase ale agitatorilor străini.

În Județul Cojocna, cu populație română și ungurească, țărănimea, puțin neliniștită, nevăzând realizată reforma agrară și în nemulțumirea aceasta e dispusă a crede veștile false, lansate de către agitatorii unguri, că în Ungaria au ajuns deja țăranii la pământ. Și această nemulțumire e întreținută și de împrejurarea că populația este lipsită de tot felul de alimente.

Tendințe de răscoale țărănești încă nu s-au observat.

În general, vorbind chestiunea țărănească în Transilvania deocamdată nu prezintă multă îngrijorare, dacă vom înțelege rostul vremurilor în care trăim. Sunt pe ici-colea cazuri izolate de nemulțumiri, fără însă de a se manifesta în altă formă nemulțumirile.

Și cauzele care produc nemulțumiri sunt multe:

1. Cea mai cardinală, pe care însuși țăranul o spune este: „De la țărani se cere totul, dar în schimb nu li se dă nimic”.
2. Lipsa de alimente și alte articole de primă necesitate, cu care se fac afaceri rentabile, și țăranul suferă. Iar când pe la Direcția Aprovizionării îi țin zile întregi.

3. Rechizițiile care se fac de armată în unele părți cu forța, iar peste tot purtarea unor soldați prin trenuri măresc nemulțumirile. Exemplu: Niște negustori din plasa Abrudului au primit permise să aducă bucate pentru țărani. Au mers în Județul Arad și Bichiș, au cumpărat și încărcat bucatele. Când să plece spre casă cu ele au fost rechiziționate de armată.

Într-un tren care venea de la Arad la Cluj, în gara Arad niște soldați au dat jos pasagerii dintr-un vagon, pentru a călători ei mai comod.

4. Călătoria, mizeriile și greutățile pe care le îndură pe C.F.R. din Transilvania, intenționat fiind puse la cale, ca să producă și să mărească nemulțumirile în populație, pentru a putea spune că nu e nici o rânduială în țara asta, micșorând încrederea ce ar trebui câștigată administrației românești.

5. Lipsa de interes a administrației românești în multe locuri, față de nevoile țăranului român. Și față de acest dezinteres să nu ne mirăm dacă prinde agitațiile și propaganda care se face bine înțeles pusă la cale de agenții străini contra „Domnilor” români.

6. Mersul prea încet al procedurii la împărțirea pământului.

7. Tot felul de nereguli, afaceri, pungășii, despre care țăranii află și citesc că se fac de cei de la cârma țării, pierzându-și astfel încrederea în toți conducătorii, care e primul pas spre anarhie.

Având în vedere toate acestea, precum lipsa de orientare cu situația actuală și mentalitatea țăranului nostru, care s-ar putea zice că sunt efectele oricărei revoluții, se impune o propagandă cinstită și sănătoasă la țară, prin ziare cu tendințe românești, conferințe și prelegeri, pentru a nu lăsa să se infecteze și aceste suflete – singure curate până acuma de otrava propagandelor și agitațiilor internaționale.

Toată ordinea la țară în vremurile acestea tulburi și în haosul acesta a fost menținută și susținută grație numai jandarmeriei din Transilvania și armatei să ne închipuim ce atitudine favorabilă ar fi avut populația din secuime față de statul român fără jandarmeria română, sau ce ar fi făcut peste tot populația de la munte, unde jafurile, furturile, omorurile, în timp de pace nu acum, erau la ordinea zilei, fără jandarmerie, sau cine ar fi împiedicat propaganda agenților străini la sate, garantând liniștea populației și a statului.

Două instituții curat românești de administrație au existat și există până acum în Transilvania, Jandarmeria și Serviciile de Siguranță, care au lucrat și lucră mână în mână, apărând ordinea internă a statului și ferindu-l de toate subminările, atât dinăuntru, cât și din afară.

Sub-Inspector General

Șeful Serviciului.

Sursa: Arhiva Națională Istorică Centrală, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 7/1919, f. 32-38